

Uppföljning av lärosätenas bedömning av reell kompetens

Redovisning av ett regeringsuppdrag

Uppföljning av lärosätenas bedömning av reell kompetens

Redovisning av ett regeringsuppdrag

Rapport 2021:32

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2021

Författare: Erik Dahl (projektledare), Ulrika Boman (projektmedarbetare)

Diarienummer: 111-00196-21

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Inledning	6
Bakgrund	7
UKÄ:s tidigare arbete med uppföljning.....	7
Universitets- och högskolerådets uppdrag	8
Tillvägagångssätt	12
Behörighet.....	12
Tillgodoräknande.....	14
Resultat.....	15
Behörighet.....	15
Tillgodoräknande.....	30
Diskussion	32
Empiriska resultat.....	32
Problem med framtagandet av statistik för närvarande.....	33
Förslag	34

Sammanfattning

Universitetskanslersämbetet har fått i uppdrag av regeringen att följa upp universitets och högskolors arbete med bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande. Denna rapport gör det genom att för första gången presentera detaljerad statistik över antalet personer som ansökt, bedömts behöriga och antagits på grund av sin reella kompetens mellan höstterminen 2018 och vårterminen 2021.

Uppgifterna vi har efterfrågat från lärosätena visar att för höstterminerna 2018–2020 har mellan 3 700 och 4 200 personer ansökt om att få sin reella kompetens bedömd per termin. Motsvarande antal för vårterminerna 2019–2021 har varit mellan 1 600 och 2 300 personer. Antal ansökningar har ökat för varje termin ungefär i takt med ökningen av antalet personer som söker till högre utbildning.

Andelen av de som ansökt som bedömts behöriga har legat mellan 35 procent och 40 procent. Andelen av de som bedömts behöriga som därefter antagits till utbildningen har varierat mellan 40 procent och 45 procent. Fler kvinnor än män har ansökt och bedömts behöriga men andelen av de som bedömts behöriga som sedan antagits är något större för männen.

Dessvärre visar svar från lärosätena att uppgifterna inte är fullt tillförlitliga och har flera felkällor. Bland annat är det ibland svårt att hitta alla ärenden i systemen och olika definitioner av reell kompetens har använts.

Vi har även jämfört siffrorna från lärosätena med uppgifter vi beställt från Universitets- och högskolerådet (UHR). De visar på färre antal personer som ansökt men samma tendens till ökning. Även här finns flera felkällor. Bland annat inkluderas inte alla ansökningar om bedömning av reell kompetens och det är ibland svårt att avgöra om sökande blivit behörig på grund av sin reella kompetens eller av annan anledning.

En stor majoritet av lärosätena har svarat att det var mycket svårt att ta fram uppgifterna och att de behöver ett utökat systemstöd. Vi har också noterat att det är speciellt svårt att få fram nationell statistik för tillgodoräknanden baserade på reell kompetens. I brist på nationella uppgifter så presenterar vi statistik från några få lärosäten. Av Umeå universitets ansökningar om tillgodoräknande hade cirka 10 procent, 350 stycken, reell kompetens i form av yrkeserfarenhet som grund. Cirka sex procent av alla godkända tillgodoräknanden hade yrkeserfarenhet som grund.

Vår utredning visar att de förutsättningar för att ta fram statistik, som UKÄ tidigare sagt krävs, fortfarande inte finns på plats: Det finns ingen generell samsyn rörande definitionen av vad som ska bedömas som reell kompetens och IT-systemen där de olika underlagen om reell kompetens registreras ger inte stöd för att ta in de uppgifter som krävs.

För att kunna följa upp hur reell kompetens relaterar till genomströmning, breddad rekrytering, livslångt lärande och andra politiskt prioriterade områden behöver uppgifter om ansökning, bedömning, antagning och tillgodoräknande kopplat till reell kompetens finnas på individnivå och kunna föras på Statistiska centralbyråns (SCB) universitets- och högskoleregister.

Om regeringen vill möjliggöra statistiska uppföljningar och analyser föreslår UKÄ att lärosätena får i uppdrag att vidareutveckla en samsyn om definitionen av reell kompetens i samråd med relevanta aktörer. UKÄ föreslår också att UHR får i uppdrag att utifrån resultatet av lärosätenas arbete vidareutveckla de systemstöd som behövs för att statistik ska kunna tas fram. Vi föreslår även att utvecklingsarbetena sker i samråd med UKÄ.

Inledning

Regeringen har gett följande uppdrag åt UKÄ:

Universitetskanslersämbetet ska följa upp universitets och högskolors arbete med bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 15 november 2021.

Målet med uppföljningen är att ge regeringen ett underlag som kan bidra till det fortsatta arbetet med bedömning av reell kompetens och föreslå vilka åtgärder som behöver vidtas för att främja och underlätta lärosätenas arbete med detta. Fokus i denna uppföljning är att ta fram den statistik som är möjlig, visa på de problem som uppkommit i arbetet med att ta fram statistiken och föreslå vägar för att förbättra framtagandet.

Vi inleder denna rapport med att beskriva bakgrunden till uppdraget och slutsatser från tidigare uppdrag. Därefter presenterar vi resultatet av vår insamling av den statistik som finns för bedömning av reell kompetens. Resultaten som rör behörighet kommer från en enkät vi skickade ut till lärosätena och från uppgifter vi beställt från UHR. Förutom att presentera antal som ansökt om bedömning av reell kompetens och relaterade uppgifter, tar vi upp de största felkällorna för statistiken och hur lärosätena själva skattar tillförlitligheten i uppgifterna. Vi redogör också för hur lärosätena svarat om hur de använder sig av statistik och vilka behov som finns för att utveckla system för att ta fram tillförlitliga uppgifter. För tillgodoräknanden har vi inte lika omfattande statistik, utan presenterar siffror från några lärosäten som har kunnat leverera underlag.

I det sista avsnittet diskuterar vi resultaten, förklarar vilka möjligheter det finns för att ta fram tillförlitlig statistik för närvarande och ger förslag på hur uppföljningen av lärosätenas bedömning av reell kompetens kan förbättras.

Bakgrund

Bedömning (ibland ”prövning”) av reell kompetens är det begrepp som används inom universitet och högskolor för bedömningen av en individs kunskaper, färdigheter och kompetens vid behörighet i antagningsprocessen och för tillgodoräknande inom en utbildning. Detta regleras i 6 kap. §§ 7 och 8 högskoleförordningen för tillgodoräknande samt 7 kap. 5 § och i kapitlet därpå följande paragrafer som behandlar behörighet.

En person kan ansöka om att få sin reella kompetens bedömd vid ansökan till högskolan om hen saknar formella meriter för behörighet, till exempel gymnasieexamen eller slutbetyg från gymnasieskolan. Högskolan gör då en bedömning av personens kompetens och om hen har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Kompetensen kan ha inhämtats på olika sätt, till exempel i arbetslivet eller i utbildning utanför det formella utbildningssystemet. En kartläggning och bedömning av en persons reella kompetens kallas för en validering.

En student kan ansöka om tillgodoräknande som grundas på reell kompetens. Vid tillgodoräknandet prövas om de kunskaper och färdigheter som studenten åberopar är av sådan beskaffenhet och har sådan omfattning att de i huvudsak svarar mot den utbildning som de är avsedda att tillgodoräknas för. Om så är fallet registreras tillgodoräknandet i studiedokumentationssystemet och studenten kan till exempel använda tillgodoräknandet för att uppfylla examenskrav.

UKÄ:s tidigare arbete med uppföljning

UKÄ fick i sitt regleringsbrev 2017 uppdraget att ”utveckla uppföljningen av universitets och högskolors arbete med bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande”. UKÄ:s tolkning av uppdraget var att det i första hand handlar om att utveckla statistik om bedömningar av reell kompetens.

UKÄ kartlade möjligheterna att ta in och sammanställa statistik och kom till slutsatsen att det saknades förutsättningarna för detta. Det handlade dels om själva begreppet reell kompetens, det vill säga hur lärosätena tolkar högskoleförordningen och vad som i praktiken bedöms och registreras som reell kompetens, dels om systemstöd för insamling av uppgifter.

Vad gäller begreppet saknades en samsyn kring vad som är reell kompetens och hur det ska bedömas. Insamlad statistik från olika lärosäten skulle därmed i praktiken inte vara jämförbar och det skulle vara svårt att säga vad aggregerad statistik betyder. Det fanns heller inga

gemensamma IT-system på plats där bedömningarna kan registreras, handläggas och bokföras på ett sätt som gör att den statistik som senare tas ut är pålitlig.

UKÄ påpekade att huvudansvaret för att driva på arbetet inom området, såväl kring definitionen av begreppet reell kompetens som kring systemstöd, har legat på andra instanser. Så länge samsyn inte råder kring begreppet och systemstöd inte finns försvåras arbetet med att ta fram tillförlitlig statistik.

Att inhämta uppgifterna från lärosätena från ett system snarare än via exempelvis enkäter bedömdes som viktigt. Detta utifrån ett kvalitetshänseende och för att minimera uppgiftslämnarbördan, men också utifrån möjligheten att inkorporera uppgifterna i UKÄ:s reguljära statistikuppföljning av högskolans studenter och verksamhet. Ett utvecklat systemstöd skulle möjliggöra att bland annat följa upp i vilken grad studenter antagna utifrån sina reella kompetenser klarar sig igenom högskolan lika bra som studenter antagna utifrån formella meriter.

UKÄ:s slutsatser summerades i att tre saker behöver ske:

- Definitioner av vad som ska bedömas som reell kompetens måste göras kända och bli accepterade av lärosätena så att en samsyn nås.
- Ett IT-system utvecklas där bedömningarna kan registreras, handläggas och bokföras på ett sätt som gör att den statistik som senare tas ut är pålitlig.
- Att alla lärosätena registrerar och handlägger bedömningarna i IT-systemet.

UKÄ har emellertid även anmärkt att det kan finnas en poäng med att börja samla in uppgifter innan ett färdigt systemstöd finns eftersom själva insamlingsprocessen kan driva på en kvalitetsutveckling. Givet detta, och att UKÄ nu har fått i uppdrag att följa upp lärosätenas arbete med reell kompetens, utgör denna rapport den första kvantitativa uppföljningen av lärosätenas bedömning av reell kompetens.

Uppdraget att utveckla uppföljningen av lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens har kvarstått i UKÄ:s regleringsbrev och myndigheten har bland annat varit delaktig i UHR:s uppdrag att samordna och stödja lärosätenas bedömning och parallellt bygga in grunden för att producera statistik i ansöknings- och administrationssystem för validering, Valda. UKÄ:s uppföljning har fram tills nu redovisats i årsrapporterna.

Universitets- och högskolerådets uppdrag

Parallellt med UKÄ:s nuvarande uppdrag har UHR haft i uppdrag att ”följa upp och redovisa resultatet av lärosätenas fortsatta arbete med

bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande utifrån den struktur som etablerats och det arbete som gjorts inom ramen för pilotverksamheten för stöd till universitets och högskolors arbete med bedömning av reell kompetens (U2016/03868 och U2018/02953)". Uppdraget redovisades till departementet juni 2021.

UKÄ har haft en dialog med projektledaren för UHR:s uppdrag och även inväntat deras slutsatser, så att myndigheternas arbete kompletterar varandra.

Bakgrund till UHR:s arbete med bedömning av reell kompetens

UHR fick 2016 i uppdrag att samordna en pilotverksamhet med syfte att etablera en varaktig struktur för stöd till lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens för behörighet till studier och tillgodoräknande.

I mars 2017 utlystes projektmedel för fyra delprojekt: Information och IT-stöd; riktlinjer; organisation och roller; samverkan mellan lärosäten; och validering av utländsk slutförd akademisk utbildning där fullständig utbildningsdokumentation saknas. Totalt deltog 23 lärosäten, varav 9 deltog i mer än ett projekt, och totalt genomfördes 19 projekt. Pilotverksamheten redovisades till Regeringskansliet i mars 2019.

Slutsatser från UHR:s uppföljning

I regleringsbrevet för budgetåret 2021 fick UHR i uppdrag att göra en uppföljning av de deltagande lärosätenas fortsatta arbete med bedömning av reell kompetens. Uppföljningen gjordes i form av en enkät som alla deltagande lärosäten svarade på. Några av slutsatserna från UHR:s uppföljning är följande:

- Cirka hälften av lärosätena menar att pilotverksamheten har lett till särskilda initiativ eller utvecklingsprojekt. Detta rör sig exempelvis om nya handläggningsordningar, etablering av nya roller eller tjänster samt projekt för att införa nya strukturer eller processer.
- Arbetet med reell kompetens har på många lärosäten integrerats i den ordinarie verksamheten, antingen under projektets gång eller efter att pilotverksamheten avslutats. Arbetet knyter nu tydligare an till ordinarie vägledningsarbete.
- Många uppger att kunskapen om reell kompetens har ökat bland vägledare på många lärosäten, och förmågan att handlägga ärenden har ökat.
- Flera lärosäten menar att det är enklare att implementera en struktur för validering för behörighet än för tillgodoräknande. Det beror främst på att behörighetsprocessen styrs centralt på lärosätet medan tillgodoräknanden ofta sker på fakultets- eller institutionsnivå.

- Många lärosäten uppger att det finns information på lärosätets webbplats för sökande som vill ansöka om bedömning av reell kompetens för behörighet, ofta i form av en processbeskrivning över bedömningsprocessen för antingen behörighet eller tillgodoräknande.

UHR:s slutsatser kring ansökningar och systemstöd

UHR:s enkät till de 23 lärosätena hade bland annat frågor om lärosätets bedömning av ärenden (antal ansökningar) samt vilket systemstöd för validering av reell kompetens som finns och behövs. Svaren på dessa frågor var särskilt intressanta för oss i vårt uppdrag att utveckla statistiken om bedömning av reell kompetens.

Efter pilotverksamhetens slut har alla 23 lärosäten bedömt ansökningar om reell kompetens för behörighet till studier. På lärosätena bedömdes under 2019 och 2020 närmare 4 000 ansökningar om reell kompetens för behörighet per år. Enkätsvaren visar också att det är väldigt många olika personalkategorier med i bedömningen av reell kompetens.

För tillgodoräknanden uppger UHR att det saknas tillförlitliga uppgifter från lärosätena gällande antalet ansökningar. Över hälften av lärosätena saknade statistik över ansökningar om reell kompetens för tillgodoräknande. Av de lärosäten som förde statistik angav de flesta lärosäten att de under 2019 tagit emot mellan en och tjugo ansökningar. Undantagen var Malmö universitet med cirka 165 ansökningar och Umeå universitet med 148. Av de lärosäten som förde statistik 2020 tog sju lärosäten emot mellan en och femton ansökningar. Utöver dessa tog Stockholms universitet emot 45 ansökningar, Malmö universitet cirka 946, Högskolan Dalarna 135 och Umeå universitet 191.

Inget lärosäte har upprättat någon formell ”bedömningsbank” där genomförda bedömningar samlas. Flera lärosäten har däremot någon form av skriftlig sammanställning där bedömningar av ärenden samlas, för att det ska vara möjligt att gå tillbaka och se över tidigare bedömningar och bygga upp praxis. Denna sammanställning är oftast en Excel-lista som delas mellan handläggare. Andra lärosäten ser de personer som arbetar med bedömningarna som bedömningsbanken och att kunskapen byggs upp inom gruppen. Några lärosäten anser att en bedömningsbank är ett steg mot att standardisera något som inte bör standardiseras och har därför valt bort att ha en bedömningsbank.

Majoriteten av lärosätena saknar ett adekvat systemstöd för arbetet med bedömning av reell kompetens. Där det inte finns sköts hanteringen av ärenden som rör validering av reell kompetens i huvudsak manuellt. De som använder IT-system använder ofta mer än ett system. UHR:s antagningssystem NyA, studiedokumentationssystemet Ladok och ansöknings- och administrationssystemet för validering, Valda, är de system som nämns flest gånger. Även ärendehanteringssystemet W3D3,

databasen FileMaker och ValiWeb, ett annat ansöknings- och administrationssystem för validering, nämns. Två system som har utvecklats av lärosätena själva, LiUdesk och ServiceDesk Plus, nämns också.

Ett adekvat systemstöd för bedömning av reell kompetens skulle underlätta arbetet för lärosätena samtidigt som presumtiva studenter som ansöker har större möjlighet att bedömas på ett likvärdigt sätt. Ett systemstöd skulle kunna fungera som en bedömningsbank samt användas för att göra uppföljningar och ta fram statistik om ansökningar och bedömningar. Enligt lärosätena bör något av de system som redan finns, till exempel Valda eller NyA, utvecklas vidare, istället för att ett nytt system tas fram.

Tillvägagångssätt

UKÄ har i arbetet med den här uppföljningen haft en löpande dialog med UHR, SCB, flera lärosäten och Ladokkonsortiet. Dialogen har varit viktigt för att få fram en så bra samlad nationell bild av omfattningen av lärosätenas bedömningar av reell kompetens som möjligt. Det har också möjliggjort en bättre förståelse för eventuella brister och begränsningar i de framtagna uppgifterna och vad som behöver göras för att utveckla möjligheterna till kvantitativa uppföljningar.

Behörighet

För att fånga omfattningen av det totala antalet ansökningar som prövas utifrån reell kompetens för behörighet, hur många som bedöms behörig, samt om möjligt i vilken grad de därefter antas till en utbildning har vi dels vänt oss direkt till lärosätena, dels beställt uppgifter från UHR. Det ska dock påpekas att det i grunden handlar om samma typ av uppgifter. Eftersom det både finns vissa brister i lärosätenas egna uppgifter och brister i UHR:s uppgifter, kan de båda sätten komplettera varandra och motivera en sammanvägd bild av båda.

Enkät till lärosätena

För att få statistik direkt från lärosätena skickade vi under hösten 2021 ut en enkät till alla lärosäten som haft mer än 200 helårsstudenter under läsåret 2019/20 (totalt 38 stycken). Enkäten bestod av tabeller där vi bad dem fylla i hur många personer som

- ansökt om att bli behöriga för sin reella kompetens
- fått sin ansökan avskriven
- bedömts behöriga
- bedömts ej behöriga
- antagits på en utbildning där de bedömts som behöriga.

Vi bad om att få siffrorna per termin från höstterminen 2018 till vårterminen 2021 och, om möjligt, uppdelat på kön, utbildningsnivå (grundnivå/avancerad nivå) samt om det gällde grundläggande eller särskild behörighet.

Till enkäten följde också en text där vi beskrev uppdraget, gav instruktioner och förklarade ett antal av begreppen vi använde. Vi klargjorde att enkäten endast rörde bedömningar av reell kompetens för grundläggande eller särskild behörighet, och att följande bedömningar av reell kompetens i bredare mening inte skulle räknas med:

- Sveriges universitets- och högskoleförbunds (SUHF) rekommendationer om bedömning av reell kompetens för grundläggande behörighet där den som bland annat kan styrka godkända kunskaper i gymnasiekurserna Svenska 1–3, Engelska 5–6, Matematik 1a och Samhällskunskap 1b och har arbetat under minst tre år på lägst halvtid efter 19 års ålder uppfyller kraven för grundläggande behörighet¹
- bedömningar av yrkeskunskaper för de som söker till yrkeslärarprogram
- bedömningar av behörighet till utbildningar där yrkeserfarenhet är angivet i kraven, till exempel specialpedagogprogram, specialistsjuksköterskeprogram och VAL – Vidareutbildning av lärare

Eftersom ansökningar kan komma in på olika sätt och bedömningsprocessen skiljer sig mellan lärosätena, specificerade vi inte hur uppgifterna skulle tas fram.

Utöver de rent kvantitativa uppgifterna, ställde vi också ett antal kvalitativa frågor, bland annat hur tillförlitliga uppgifterna är och om de känner ett behov av att utveckla något system för att ta statistik. Svaren på dessa frågor redovisas också i resultatavsnittet.

Statistik från UHR

Vi beställde också uppgifter direkt från UHR, eftersom de centralt hanterar vissa delar av ansökningsprocessen för reell kompetens på nationell nivå.

På www.antagning.se erbjuder UHR en blankett för de som vill ansöka om prövning av reell kompetens. Blanketten fylls i av sökande och laddas upp på Mina sidor på www.antagning.se tillsammans med relevanta intyg och dylikt. Samma blankett kan användas för flera sökalternativ. UHR går sedan igenom blanketten och skickar den via NyA till de lärosäten som berörs. Vid lärosätena görs därefter bedömningarna och beslut tas.

Eftersom UHR ansvarar för NyA, där ansökningarna och besluten finns, kan de centralt ta fram flera intressanta uppgifter. UKÄ bad UHR ta fram följande uppgifter:

- antal som lämnat in blankett för prövning av reell kompetens
- antal med beviljad reell kompetens för grundläggande behörighet på grundnivå
- antal av de som lämnat in blankett som fått positivt handläggarbeslut om behörighet på något sökalternativ i aktuell anmälan kring grundläggande behörighet eller särskild behörighet

¹ SUHF REK 2009:2 reviderad. Anges med koden *GBÖB* i NyA och kallas ibland 22:3. För mer information se <https://bedomningshandboken.uhr.se/svenska-meriter/behorighet/reell-kompetens/gemensam-tillampning-for-grundlaggande-behorighet-enligt-suhfs-rek/>.

- antal av de som lämnat in blankett och som fått positivt handläggarbeslut som blivit antagen till sitt sökalternativ
- antal som beviljats grundläggande behörighet baserat på SUHF:s rekommendationer om bedömning av reell kompetens på grundnivå.

Tillgodoräknande

UKÄ har i arbetet med den här uppföljningen diskuterat möjligheten att ta fram nationell statistik om tillgodoräkningen av reell kompetens med flera lärosäten, Ladokkonsortiet och SCB. Insamlandet av statistik inom detta område är väldigt komplicerat och tidskrävande enligt nästan alla lärosäten. Anledningarna är främst att handläggningsprocessen och besluten för tillgodoräkningen är decentraliserade och utlagda på fakultet och institutioner samt att delar av handläggningen inte sker via ett IT-system utan med pappersblanketter.

Även lärosäten som har en mer centraliserad och digitaliserad handläggningsprocess svarade att det är komplicerat att ta fram uppgifter specifikt kopplade till reell kompetens, eftersom systemen inte är utformade för det.

Statistiken SCB får från Ladokkonsortiet rör främst tillgodoräkningen där meriter från utländska lärosäten ligger till grund. Tillgodoräkningen baserade på yrkeserfarenhet eller liknande kan finnas med det går inte att urskilja dessa. Ladokkonsortiet hade inte möjlighet att bistå, eftersom deras analyser visar att den nationella statistik de möjligen kan bidra med att ta fram har låg validitet på grund av att underlagen inte är tillförlitliga. Den främsta anledningen till detta är att begreppet reell kompetens saknar en enhetlig och allmänt vedertagen definition på lärosätena, och därför används på olika sätt både mellan och inom lärosätena. Konsortiets råd var att vända oss till respektive lärosäte, så att de får redovisa uppgifter utifrån deras förståelse och användning av begreppet.

Eftersom nationell och enhetlig statistik inte gick att ta fram och att det skulle vara väldigt svårt, om inte omöjligt, för alla lärosäten att ta fram egna uppgifter tog UKÄ:s beslutet att försöka ta fram uppgifter för några av lärosätena. Resultatet redovisas i nästa del.

Resultat

Här presenterar vi först statistik över behörighetsbedömningar baserad på enkäten vi skickade till lärosätena hösten 2021. Därefter redogör vi för den statistik vi beställt från UHR och diskuterar skillnaden mellan dessa uppgifter och de från lärosätena. Därefter följer en redovisning av svaren från lärosätena på våra kvalitativa frågor. Vi avslutar avsnittet med uppgifter om tillgodoräknanden.

Behörighet

Statistik från lärosätena

Här presenteras statistiken från enkäten vi skickade till lärosätena. Vi har aggregerat siffrorna från varje lärosäte för att ge en nationell överblick. Eftersom samma person kan ansöka och bli bedömd på mer än ett lärosäte, kan personen räknas flera gånger i denna statistik. Antalet personer är alltså inte nettoräknade. I UHR:s statistik som redovisas senare i denna del, är antalet personer nettoräknade.

Enkäten skickades till 38 lärosäten, varav 36 svarade på minst en del av den. Tabell 1 nedan anger hur många lärosäten som svarade på varje del.

Tabell 1. Antal lärosäten som lämnade in uppgifter för de olika delarna.

Totalt antal som ansökt och bedömts	Antal uppdelat på kön	Antal uppdelat på behörighetsnivå eller utbildningsnivå	Svarat på kvalitativa frågor om uppgifterna och processen
35	31	26	36

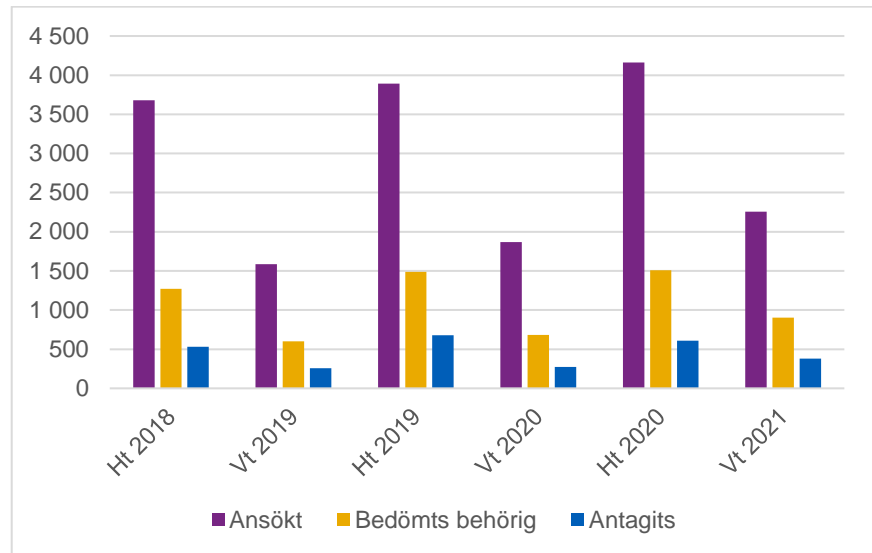
Alla utom två lärosäten svarade på någon del av enkäten men ju fler specifika uppgifter vi bad om, desto färre lärosäten kunde leverera några siffror. 22 lärosäten svarade att det var mycket svårt att ta fram statistiken. Lärosätena fick kommentera hur tillförlitliga deras uppgifter är. Majoriteten svarade att deras siffror endast är ganska tillförlitlig.

Eftersom det saknas en enhetlig definition av begreppet reell kompetens kan det innebära att lärosätena kategoriserar ärenden på olika sätt. Uppgifterna här ska ses i den kontexten och som ett första försök att ta fram nationell statistik på området. Senare i detta avsnitt presenterar vi lärosätenas uppskattningar av statistikens tillförlitlighet och vad den bristande tillförlitligheten beror på mer detaljerat.

När siffrorna för de enskilda lärosätena summeras ihop, visar dessa att vid höstterminerna 2018, 2019 och 2020 har 3 700–4 200 personer per termin ansökt om att få sin reella kompetens bedömd. Motsvarande antal

vid vårterminerna 2019, 2020 och 2021 har varit 1 600–2 300 personer. Som tidigare nämnts kan dock samma person räknas flera gånger i dessa siffror, och det är svårt för oss att avgöra hur stor denna dubbelräkning skulle kunna vara.

Figur 1. Antal personer som ansökt om att få sin reella kompetens bedömd, bedömts behöriga för minst ett sökalternativ och antagits på minst ett sökalternativ där de bedömts behörig.

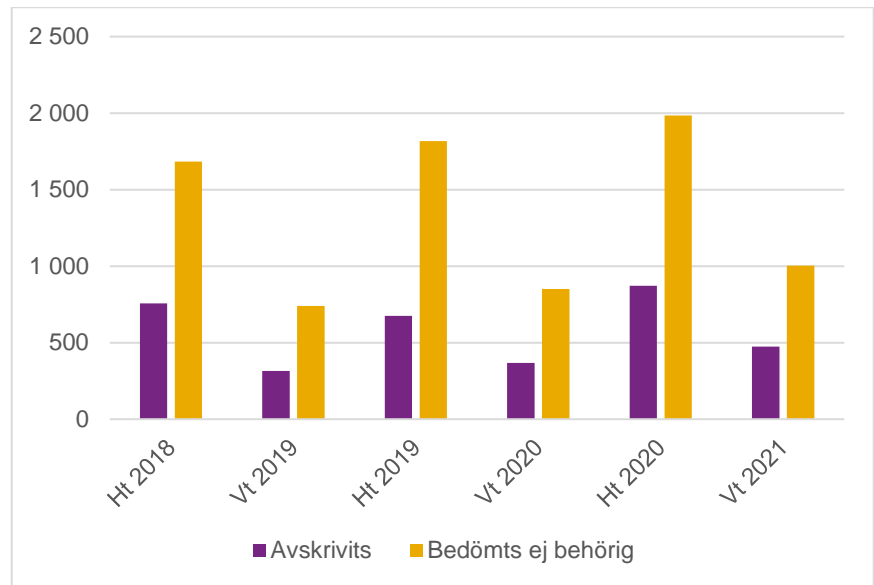
Som framgår av från figur 1 har antalet personer som ansökt om bedömning av reell kompetens och antalet som fått grundläggande eller särskild behörighet på basis av sin reella kompetens till minst ett sökalternativ ökat varje termin. Antalet personer som antagits har gått upp något för vårterminerna, men inte för höstterminerna.

Det är en stor skillnad i antalet ansökningar mellan vår- och höstterminer vilket till viss del speglar det faktum att det är totalt fler som söker sig till högre utbildning på höstterminerna.

I figur 2 kan vi se att antalet personer som fått minst ett ansökningsärende avskrivet har ökat om man jämför den senaste hösttermin med den tidigaste samt den senaste vårtermin med den tidigaste.

Ansökningar kan avskrivas om de till exempel inte har lämnats in i tid, inte är relevanta (till exempel för att studenten redan är behörig) eller om de inte är fullständiga och inte kompletteras. Notera att flera lärosäten inte använder denna kategori, utan i stället anger att sökande inte är behöriga.

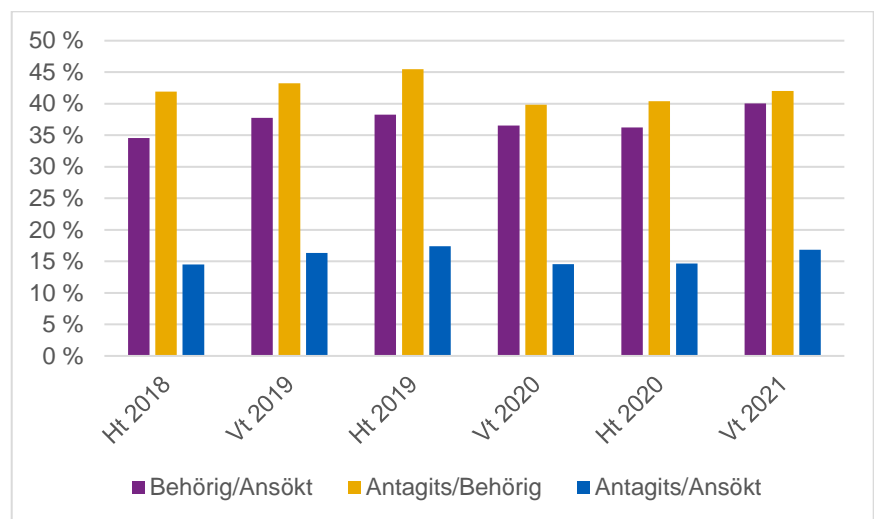
Figur 2. Antal personer vars ansökan avskrivits och antal personer som bedömts ej behöriga för minst ett sökalternativ.

I likhet med att det finns en trend att antalet personer som ansökt har ökat, har också antalet personer som bedömts ej behöriga för minst ett sökalternativ ökat. Varje termin är det alltid fler personer som har bedömts ej behöriga än som bedömts behöriga.

Om man tittar på andelen av de som ansökt som därefter har bedömts behöriga så har det legat mellan 35 procent och 40 procent. Andelen av de som har bedömts behöriga som sedan antagits har varierat mellan 40 procent och 45 procent.

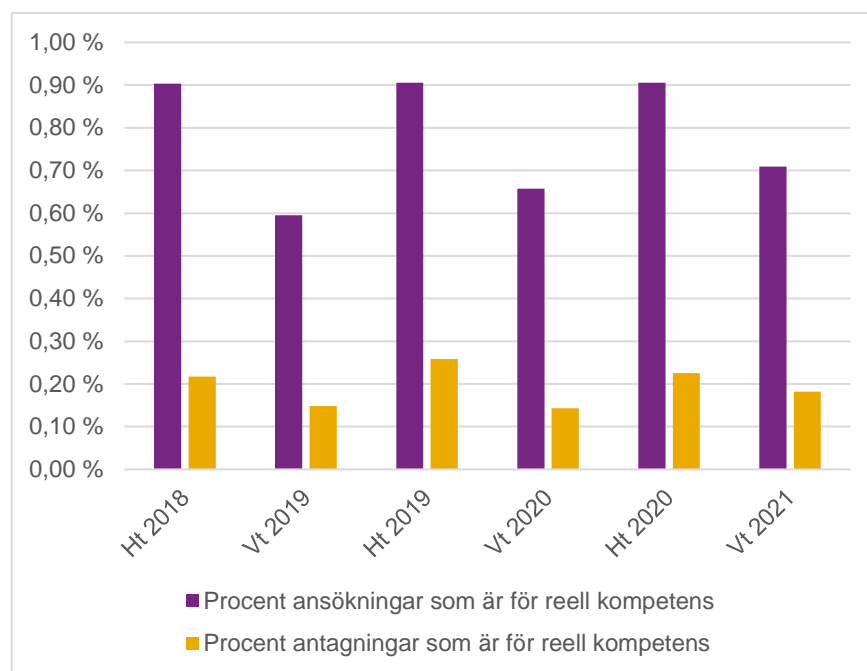
Figur 3. Andel (procent) av de som ansökts som bedömts behörig, andel av de som bedömts behöriga som antagits samt andel av de som ansökt som antagits.

Ingen klar tendens kan utrönas för andelen av de som ansökt som antagits; kvoten där har legat mellan 17 procent och 14 procent.

Som vi såg i figur 1 så var tendensen att det absoluta antalet ansökningar ökar. Tittar man i stället på hur många procent av alla sökande till högre utbildning som har ansökt om bedömning av reell kompetens, försvinner ökningen för höstterminen och andelen ligger i stället jämn på runt 0,9 procent.

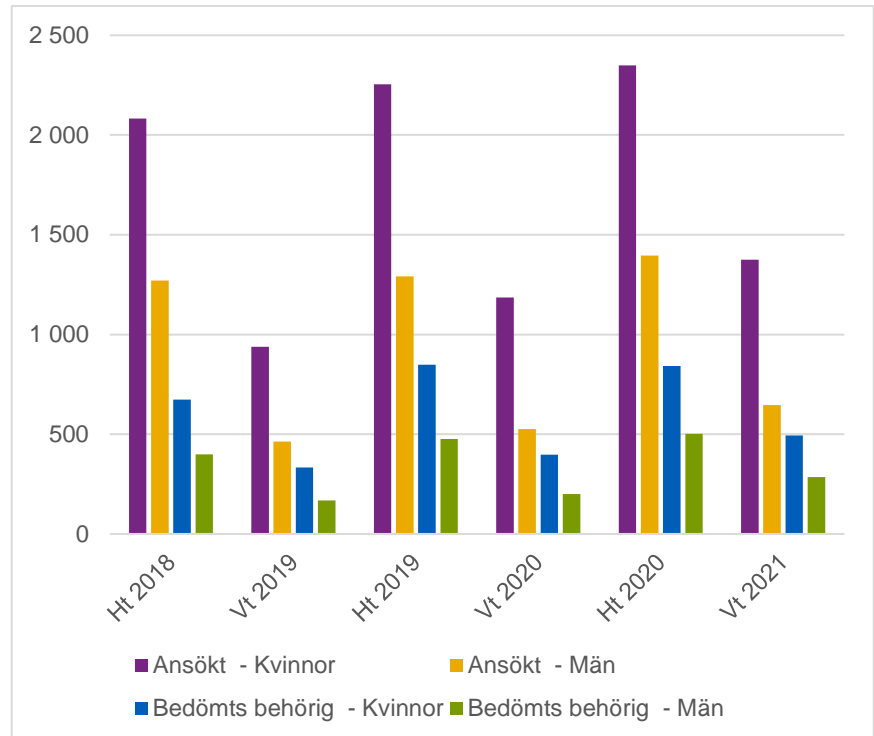
Figur 4. Andel (procent) av alla som sökt till högre utbildning som har ansökt om att få sin reella kompetens bedömd samt andel av alla som antagits på en kurs eller program som antagits på grundval av sin reella kompetens.

Anledningen till att det absoluta antalet personer som ansöker om bedömning av reell kompetens ökar per termin kan förklaras av att det är fler som söker sig till högre utbildning. För vårterminen finns det fortfarande en tendens och andelen har ökat från 0,6 procent vårterminen 2019 till 0,71 procent vårterminen 2021. Anledningen till att vårterminerna har lägre andel personer som ansöker om bedömning av sin reella kompetens kan bero på att många ansökningar om bedömning av reell kompetens är för ansökningar till yrkesexamensprogram, och dessa startar inte lika ofta på vårterminerna.

Om vi tittar på statistik uppdelat på kön, är det fler kvinnor som ansöker om bedömning av reell kompetens.

Figur 5. Antal personer som ansökt och som bedömts behöriga uppdelat på kön.

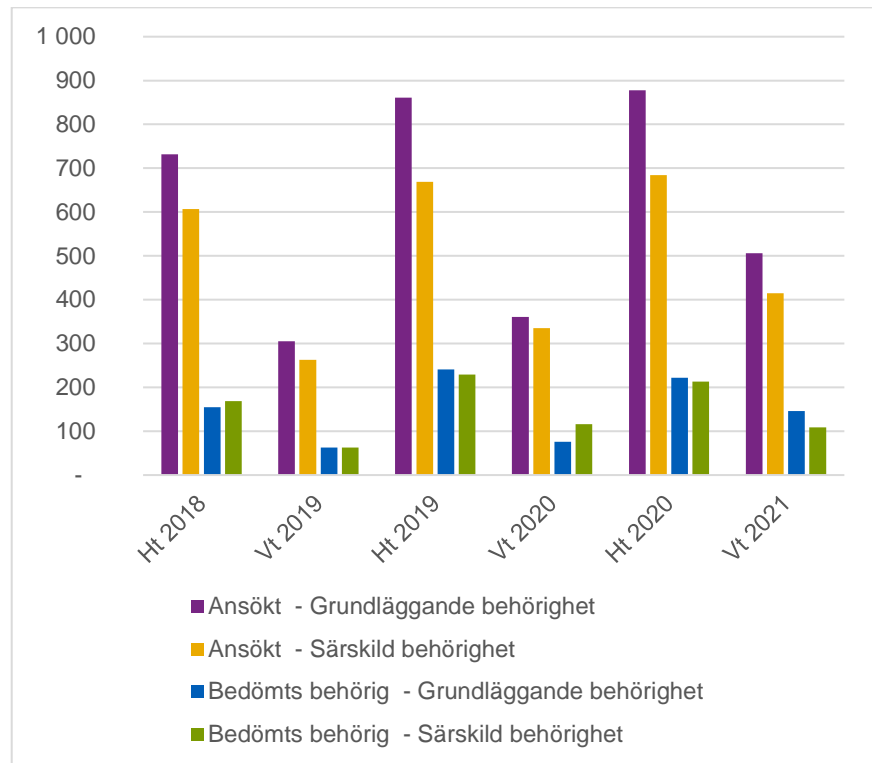

Kvinnor står för 63 procent av ansökningarna under höstterminerna och 68 procent för vårterminerna. Det stämmer relativt bra med den totala andelen kvinnor som söker till högre utbildning, det vill säga cirka 64 procent på höst och vår. Precis som med de uppgifterna som inte var könsuppdelade, finns en liten tendens att fler som ansöker och bedöms blir behöriga.

Totalt har cirka 3 600 kvinnor och 2 000 män bedömts behöriga under tidsperioden. Av dem har 1 300 kvinnor (37 procent) och 870 män (43 procent) antagits.

Om vi enbart utgår från ansökningar som gäller kurser och program på grundnivå, är ansökningar som gäller grundläggande behörighet något fler än de för särskild behörighet. Däremot har nästan lika många fått särskild behörighet som grundläggande behörighet. Notera här att det är många lärosäten som inte lämnat in några uppgifter för utbildningsnivå och behörighetsgrund.

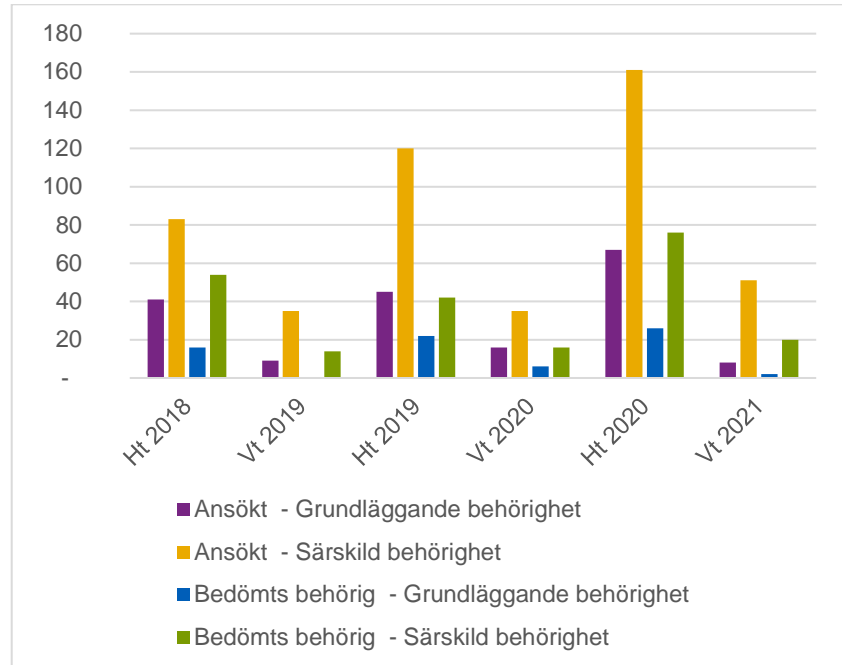
Figur 6. Antal personer som ansökt och som bedömts behöriga på grundnivå uppdelat på behörighetsgrund.

Ungefär hälften av de som bedömts behöriga har blivit antagna på minst ett sökalternativ. Detta gäller både för grundläggande och särskild behörighet.

På avancerad nivå är det mycket färre personer som ansöker. Ansökningarna gäller främst särskild behörighet, och det är många som bedömts behöriga av dessa.

Figur 7. Antal personer som ansökt och som bedömts behöriga på avancerad nivå uppdelat på behörighetsgrund.

Här är siffrorna från flera lärosäten speciellt osäkra och några har exkluderats, eftersom de endast kunnat ge uppgifter där grundläggande och särskild behörighet aggregerats eller endast kunnat ge antalet som bedömts behöriga men inte hur många som ansökt.

Tre av fyra av de som bedömts behöriga har antagits men eftersom det rör sig om endast cirka 300 behöriga totalt är osäkerheten stor. Nästan hälften av lärosätena hade inga uppgifter eller angav att ingen antagits under perioden.

Statistik från UHR

Här presenteras sammanställningen av de uppgifter vi beställt från UHR. Vi tittar först på de beslut om grundläggande behörighet på grundnivå som gäller generellt för alla utbildningar för att sedan gå in på de ansökningar och beslut om behörighet som ges för individuella lärosäten och utbildningar.

Om en sökande bedöms ha grundläggande behörighet för grundnivå, kan detta läggas in som ett beslut om beviljad behörighetsgrund relaterad till reell kompetens. Beslutet är generellt och gäller då för alla utbildningar på grundnivå och tills vidare.

Beslut om behörighet kan tas på basis av SUHF:s rekommendationer om bedömning av reell kompetens för grundläggande behörighet, där sökande ska kunna styrka godkända kunskaper i vissa gymnasiekurser och ha arbetat under minst tre år på lägst halvtid efter 19 års ålder. Behörighet kan också ges av andra anledningar än SUHF:s rekommendationer. Båda sätten presenteras i tabell 2.

Tabell 2. Antal personer som fått grundläggande behörighet för grundnivå baserad på reell kompetens samt de som fått samma behörighet baserat på SUHF:s rekommendationer (GBÖB) uppdelat på kvinnor och män.

Termin när beslutet lades in	Grundläggande behörighet på grundnivå baserad på reell kompetens	SUHF:s rekommendationer (GBÖB) – kvinnor	SUHF:s rekommendationer (GBÖB) – män
Ht 2018	0	164	215
Vt 2019	2	220	223
Ht 2019	1	185	103
Vt 2020	3	275	275
Ht 2020	2	208	168
Vt 2021	2	383	299

Det är ytterst få studenter som får en grundläggande behörighet som inte är grundad i SUHF:s rekommendationer. En anledning är att behörigheten gäller för alla lärosäten, och att lärosätena inte är bekväma med att ta beslut för något annat lärosäte. I stället ges behörighet via undantag.²

SUHF:s rekommendationer är mer klara och här får många fler sökande behörighet. Speciellt för kvinnorna finns en tydlig tendens att fler blir behöriga per termin.

Notera att termin här avser den termin när beslutet lades in i NyA. Huvuddelen av handläggningen sker terminen innan utbildningens start. Exempelvis avser här vårterminen 2020 till största del antagning till utbildningar som startar höstterminen 2020.

Vi går nu vidare och tittar på beslut som inte gäller generellt. Här finns det inte något vedertaget sätt att ta fram statistik om reell kompetens ur NyA. Metoden vi använt kommer från diskussioner mellan oss och UHR utifrån våra behov och de möjligheter och begränsningar som finns i systemet. Speciellt gäller detta när vi tittat på antal behörighetsbeslut och tjänsteanteckningar.

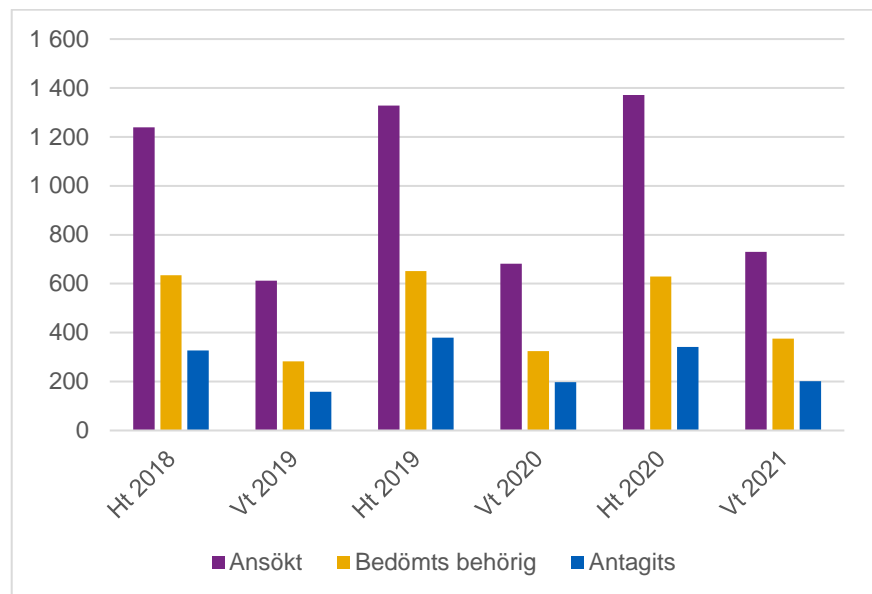
De som räknas med är sökande som lämnat in en blankett om prövning av reell kompetens och där blanketten skickats vidare till ett eller fler lärosäten. Utifrån den populationen har vi sedan tittat på hur många som fått positiva handläggarbeslut kring behörighet, hur många som antagits,

² Liknanden problem finns för särskild behörighet men inte i lika stor utsträckning.

och hur många som fått tjänsteanteckningar som avser reell kompetens. Detta skiljer sig från siffrorna i tabell 2 eftersom de inkluderar alla sökande till högre utbildning oavsett om de lämnat in blankett eller ej.

Uppgifterna över antalet som ansökt skiljer sig rätt så stort från lärosätenas samlade statistik. I figur 8 kan vi se att cirka 1 200 blanketter om prövning av reell kompetens för behörighet lämnats in i NyA för höstterminen 2018, samtidigt anger lärosätena att cirka 3 700 har ansökt.

Figur 8. Antal personer som ansökt om att få sin reella kompetens bedömd, bedömts behöriga för minst ett sökalternativ och antagits på minst ett sökalternativ där de bedömts behöriga (UHR:s uppgifter).

Skillnaden mellan UHR:s och lärosätenas uppgifter kan bland annat förklaras av att UHR:s blankett inte är det enda sättet man kan ansöka om att få sin reella kompetens bedömd. Ansökningar om reell kompetens kan också bland annat komma via e-post från sökande till lärosätena eller efter samtal med studievägledare. Vissa lärosäten använder inte heller NyA. Av dessa anledningar kommer inte alla ansökningar med i UHR:s statistik. Av samma anledningar stämmer inte heller uppgifterna om antalet personer som bedömts behöriga och sedan antagits till sökt utbildning.

Statistiken från UHR kan också inkludera fler sökande än vad som är korrekt. Antagningsprocessen kan upplevas som komplicerad för vissa sökande, och de kan därför lämna in fler uppgifter än vad som behövs. Att lämna in en blankett för prövning av reell kompetens trots att man redan har behörigheten kan vara en sådan onödig inlämning. Dessa onödiga blanketter har också skickats till lärosätena för bedömning och kommer med i statistiken.

Sedan antagningen till vårterminen 2020 ställs inte blanketter över till lärosätena om sökande är behörig. Det är en processförändring som

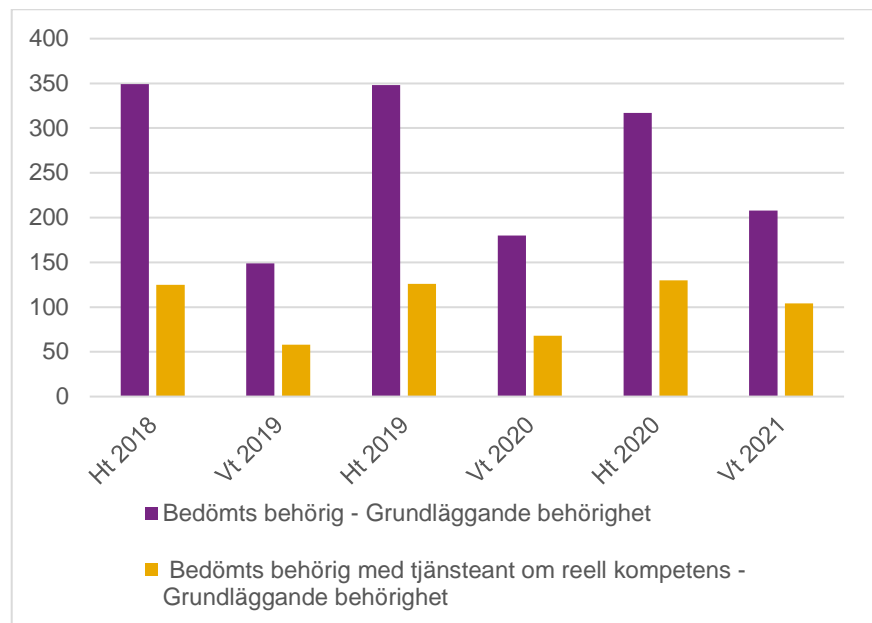
minskar antal onödiga fall men som påverkar siffrornas jämförbarhet. Antalet som ansökt hade alltså varit ännu högre för vårterminen 2020 och framåt om inte processen ändrats.

Ytterligare en felkälla är att om en sökande sökt till flera lärosäten och behövt få sin reella kompetens bedömd av mer än ett lärosäte, dubbelräknas sökanden i statistiken från lärosätena. UHR har däremot tagit fram antalet personer som sökt per termin, oavsett hur många lärosäten de sökt till. Om man i stället summerar UHR:s uppgifter om antalet som ansökt per lärosäte och då inte nettoräknar personerna, får man 2 335 sökande för höstterminen 2018 – en siffra som ligger närmare den från lärosätena.

Notera att här har bedömningar om grundläggande behörighet adderats till bedömningar av särskild behörighet, och liknande har gjorts för de som antagits efter att ha fått grundläggande respektive särskild behörighet. Eftersom samma person kan ansöka om båda, kan viss dubbelräkning förekomma för de gula och blå staplarna.

UHR har både redovisat hur många som lämnat in en ansökningsblankett och fått ett positivt handläggarbeslut om grundläggande behörighet samt hur många där det i samband med beslutet om grundläggande behörighet också finns en tjänsteanteckning om att det rör reell kompetens.³

Figur 9. Antal personer som lämnat in blankett med ansökan om bedömning av reell kompetens och fått ett positivt handläggarbeslut om grundläggande behörighet för minst ett sökalternativ, samt antal personer där det också finns en tjänsteanteckning som anger att bedömningen rör reell kompetens (UHR:s uppgifter).

³ Det är alla tjänsteanteckningar som inleds med någon av fraserna 'REELL K%', 'REKO%', 'RK %' eller 'YRKESERF%'. Där '%' står för mönstersökning. Ytterligare en felkälla är att dessa strängar inte hittar alla tjänsteanteckningar om reell kompetens.

För vårterminerna har antalet som bedömts behöriga ökat från 2019 till 2021. För höstterminen 2020 minskade antalet som fått behörighet med 31 personer jämfört med hösten 2019. Antalet som fått behörighet och där det finns en tjänsteanteckning har legat mellan 125 och 130 för höstterminerna.

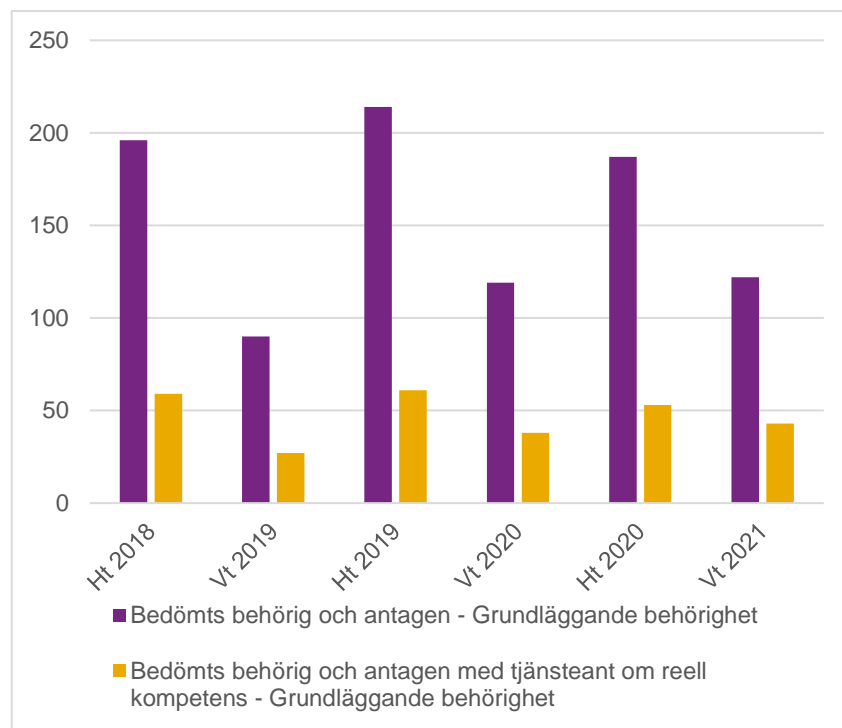
Till skillnad från siffrorna i tabell 2 har behörighet getts som undantag. Det är ett vanligt sätt för lärosätena att ge behörighet baserad på reell kompetens för specifika utbildningar, men undantag kan också ges för andra anledningar, till exempel för att behörighetskravet inte är relevant för just den utbildningen som söks.

Vi kan i figur 9 se indikationer på att statistik om bedömning av reell kompetens kan ha flera felkällor. För det första är det stor skillnad mellan kategorierna. De staplar som även tar hänsyn till vad tjänsteanteckningar anger är mellan hälften till två tredjedelar så stora. Detta indikerar att man inte kan utgå från att någon blivit behörig på grund av sin reella kompetens bara för att personen har lämnat in en blankett och sedan fått grundläggande behörighet. Det kan vara så att beslutet om att ge behörighet inte beror på den sökandes reella kompetens, utan på något annat, till exempel att sökanden redan varit behörig.

Det kan också vara så att sökande blivit behöriga för sin reella kompetens, men att handläggaren inte noterade detta i någon tjänsteanteckning när beslutet lades in. Om vi bortser från felkällorna, kan figur 9 ge ett tak och ett golv för hur många som får grundläggande behörighet baserat på sin reella kompetens. För hela perioden ligger då antalet mellan cirka 610 och 1 600 personer.

För figur 10 har vi lagt kriteriet att sökanden även ska ha blivit antagen efter att ha bedömts behörig.

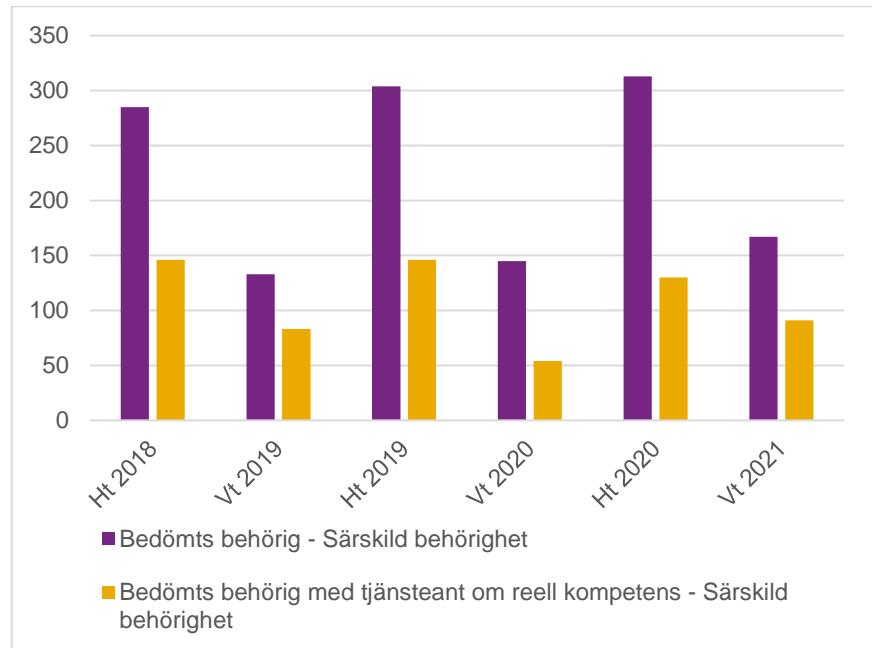
Figur 10. Antal personer som lämnat in ansökan om bedömning av reell kompetens, fått ett positivt handläggarbeslut om grundläggande behörighet för minst ett sökalternativ och blivit antagen på detta alternativ, samt antalet personer som förutom det även har en tjänsteanteckning som anger att det rör sig om reell kompetens (UHR:s uppgifter).

Ungefär samma trender syns här som i figur 9. Det är en ökning för varje vårtermin, med en minskning höstterminen 2020 jämfört med föregående hösttermin. Även här är det stor skillnad mellan staplarna och liknande felkällor som finns för figur 9.

När det gäller särskild behörighet är mönstret ungefär detsamma som för grundläggande behörighet. För särskild behörighet finns det möjlighet i NyA att ange att den givits på grund av reell kompetens och det är endast dessa som räknats med i statistiken nedan.

Figur 11. Antal personer som lämnat in blankett om ansökan om bedömning av reell kompetens och bedömts ha särskild behörighet genom reell kompetens för minst ett sökalternativ, samt antal personer där det också finns en tjänsteanteckning som anger att bedömningen rör reell kompetens (UHR:s uppgifter).

Antalet som har bedömts som behöriga är något färre än för grundläggande behörighet. Det finns en viss tendens till ökning per termin när det kommer till bedömningar. Eftersom uppgifterna här säkert gäller särskild behörighet på grund av reell kompetens, behöver man inte ta fram ett golv eller tak. Totalt har 1 300 personer bedömts behöriga för hela perioden. För antalet som antagits är siffran 680. Anledningen till att tjänsteanteckningarna inte nämner reell kompetens kan vara för att man inte känner att behovet fanns eller att söksträngarna som använts inte fångat in alla anteckningar.

I statistiken från UHR ovan har personerna aggregerats på terminsnivå, där många antagningsomgångar ingår. UHR har även tillhandahållit statistik för de olika antagningsomgångarna. De antagningsomgångar med avsevärt flest sökande som ansöker om bedömning av reell kompetens är de stora, reguljära omgångar som gäller för de flesta program och kurser, som omgångarna för vårterminen 2020 och höstterminen 2020. Därefter är det omgångarna för sommarterminerna som har flest sökande för reell kompetens; de har i genomsnitt ungefär 70 personer som ansöker om bedömning av reell kompetens per omgång. Därefter har antagningsomgångarna för konstutbildningar cirka 31 sökande, de för masternivå runt 28, och omgångarna för vidareutbildning för yrkesverksamma har cirka 25. De internationella antagningsomgångarna har i genomsnitt 11 sökande för höstterminerna och 3 för vårterminerna.

Lärosätenas kvalitativa svar från UKÄ:s enkät

Utöver kvantitativa frågor om antalet ansökningar och andra kvantitativa uppgifter bad vi även lärosätena svara på några frågor om uppgifternas kvalitet, hur de arbetat med dem och hur de vill utveckla systemstöd. Frågorna vi ställde var följande:

1. Hur svårt var det att ta fram statistiken? [”Inte svårt”, ”Lite svårt” eller ”Mycket svårt”]
2. Vad är orsaken till att framtagandet av statistiken har den svårighet som ni angav i fråga 1?
3. Hur tillförlitlig bedömer ni att statistiken är? [”Tillförlitlig”, ”Ganska tillförlitlig” eller ”Ej tillförlitlig”]
4. Vad är orsaken till att statistiken har den tillförlitlighet som ni angav i fråga 3?
5. Vad använder ni för sätt för att ta fram statistiken? Vänligen ange vilka IT-system som används och hur de används, samt om och hur ni använder andra metoder så som Excel eller manuell genomgång av pappersdokument.
6. Använder ni statistiken och i så fall hur? (T.ex. genom att titta på genomströmning eller nedlagd arbetstid per ansökan.)
7. Känner ni behov av att utveckla något system för att förbättra framtagandet av statistik?
8. Om ni svarade ”Ja” på fråga 7: I vilket eller vilka system skulle ni vilja utveckla möjligheterna att ta fram statistik, och hur skulle ni vilja att systemen utvecklas?
9. Om ni svarade ”Nej” på fråga 7: Vilket eller vilka system uppfyller redan nu era behov för att ta fram statistik, och hur gör de det?

På fråga 1, om hur svårt det var att ta fram statistiken, svarade 3 stycken att det inte var svårt, 11 svarade ”lite svårt”, och 22 svarade ”mycket svårt”.

De som svarade ”inte svårt” angav att de redan har statistiken, antingen i Excel eller ett business intelligence-system. För de som svarade ”lite svårt” var anledningen att systemstöd saknas, speciellt för kön och utbildningsnivå. Liknande svar kom från de som angett ”mycket svårt”. Oavsett om man använder NyA eller har ett eget system, finns inte funktionerna för att fram statistik där. Många har fått hjälp av UHR med att göra SQL-sökningar, men även då var det svårt att hitta alla ärenden.

Angående statistikens tillförlitlighet så svarade 5 ”tillförlitlig”, 25 stycken svarade ”ganska tillförlitlig”, och 6 svarade ”ej tillförlitlig”.

Av de som svarade ”ej tillförlitlig” var orsaken främst att NyA saknar stöd för att hitta och sammanställa alla ärenden. Två lärosäten tog också upp problemet med att det fortfarande diskuteras hur begreppet reell kompetens ska definieras.

För de som angav ”ganska tillförlitlig” var anledningen bland annat följande:

- Mycket manuell hantering behövs, vilket kan leda till misstag.
- Även där underlag finns har den inte tagits fram för att få fram den statistik vi efterfrågat.
- Olika handläggare har arbetat utifrån olika definitioner av reell kompetens.
- Man har arbetat och bokfört på olika sätt över tidsperioden.
- Man har tagit fram statistiken med hjälp av SQL-frågor för NyA-databasen men att det finns risk att man missat vissa ansökningar eller inkluderat ansökningar som man inte borde.

De som svarade att statistiken var ”tillförlitlig” har angett att orsakerna till detta har varit att de haft så få ansökningar att de har kunnat gå igenom alla ansökningar manuellt eller att de redan tagit fram liknande statistik innan för internt bruk.

Vi bad också lärosätena kommentera specifika delar av statistiken de lämnade in om de kände att det behövdes. Flera kommentarer tar upp brister i specifika uppgifter, som att statistik inte finns för alla terminer eller att man har räknat antalet ansökningar istället för antalet personer som ansökt.

På fråga 5, om på vilket sätt uppgifterna har tagits fram, svarade 22 att de bland annat använde ett eget system. Främst var det i Excel som statistik bokfördes; ett lärosäte nämnde att de använder ett business intelligence-verktyg. 11 lärosäten använde sig av SQL-frågor till NyA:s databas. 10 lärosäten gick in i NyA manuellt, för att gå igenom ansökningar. 4 lärosäten svarade att de gick igenom diariet. 3 lärosäten meddelade att de fått listor från UHR och 1 lärosäte svarade att de gått igenom pappersdokument. 12 lärosäten använde mer än en metod och 17 lärosäten svarade att de behövde göra manuella genomgångar.

På frågan om lärosätena använder statistik och i så fall hur svarade hälften att den används. Av de 18 som svarade ”nej” säger 2 att de planerar att börja använda statistik. De främsta användningsområdena för de som använder statistiken är att ha den för årsredovisningen eller verksamhetsberättelsen, undersöka genomströmning, eller se hur mycket tid som handläggningen tar och vilka resurser som behövs. Andra anledningar är att den används för mer likvärdiga bedömningar, för information till sökande eller för att äska medel.

Som UHR:s uppföljning visade saknar många lärosäten ett adekvat systemstöd för arbetet med bedömning av reell kompetens, och det finns därmed inget nationellt system där uppgifter samlas för att tillförlitlig statistik kan tas fram. På fråga 7, ifall de känner något behov av att utveckla ett system för att förbättra framtagandet av statistik, svarade alla utom tre lärosäten ”ja”.

På följdfrågan i vilket eller vilka system de skulle vilja utveckla möjligheterna att ta fram statistik, och hur de skulle vilja att systemen utvecklades, nämner lärosätena främst att de vill att NyA förbättras så att det blir lättare att hitta de ärenden som rör reell kompetens. Förutom NyA så nämner fyra lärosäten att de vill att ansöknings- och administrationssystemet för validering, Valda, ska kunna användas.

Tillgodoräknande

Som vi nämnde tidigare så går det inte att få fram nationell statistik om bedömning av reell kompetens för tillgodoräknanden. Vi valde då att kontakta lärosäten som har en digital och centraliserad handlägningsprocess för tillgodoräknanden. Även med en sådan process kunde de flesta inte ta fram uppgifter kopplade till reell kompetens. Umeå universitet är det enda lärosätet som kunde bidra med uppgifter. Deras statistik visade följande.

Tabell 3. Antal ansökningar och tillgodoräknanden vid Umeå universitet.

År	Ansökningar	Varav med yrkeserfarenhet som grund	Tillgodoräknanden	Varav med yrkeserfarenhet som "annan merit"
2019	1 674	181 (11%)	2 422	121 (5%)
2020	1 789	184 (10%)	2 149	149 (7%)

"Annan merit" är en av kategoriseringarna för de meriter som ska ligga till grund för tillgodoräknandet. Det är kategorin man behöver använda om grunden inte är en kurs eller del av kurs vid ett svenskt lärosäte eller om det rör ett utländskt lärosäte som inte finns med i Ladoks centrala lista över utländska lärosäten. Andra gånger "annan merit" används kan vara för deltaganden på konferenser och workshoppar på forskarnivå.

Som tabell 3 visar står reell kompetens i form av yrkeserfarenhet för en liten men inte obetydlig del av ansökningar och tillgodoräknanden. En viss ökning har skett från 2019 till 2020, men utan mer statistik går det inte att säga om det utgör en trend. Anledningen till att det finns fler totala tillgodoräknanden än det finns ansökningar är för att en ansökan kan resultera i flera tillgodoräknanden.

Även om Umeå universitet är det enda lärosätet som kunde bistå med statistik om antalet ansökningar och beslut, bad vi även några andra om uppgifter från lärosätenas uppföljningsdatabaser för Ladok. Från databasen går det att ta fram underlag om de tillgodoräknanden som godkänts och lagts in i Ladok. Dessa underlag gick vi igenom manuellt för att identifiera de meriter som gäller yrkeserfarenhet. Statistiken här ska inte ses som helt tillförlitlig eftersom det inte finns någon enhetlig terminologi för hur meriter ska beskrivas. I vissa fall beskrivs meriterna

väldigt oklart. Inga uppgifter finns om hur många som ansökt men fått avslag.

Uppsala universitet hade 509 tillgodoräknanden med ”annan merit” som grund från 2018 fram till hösten 2021. Av dessa 509 så rörde 54 stycken (11 procent) tydligt yrkeserfarenhet i någon form. Det totala antalet tillgodoräknanden som gjorts vid Uppsala universitet mellan 2018 och 2021 var 20 750. Andelen tillgodoräknanden för yrkesverksamhet blir då bara 0,3 procent. Det är en väldigt liten andel, men med tanke på hur osäkra uppgifterna är så är det svårt att dra några klara slutsatser.

Vid Kungl. Tekniska högskolan var det 10 meriter av de 319 i kategorin ”annan” som rörde yrkeserfarenhet (3 procent).⁴ Sett i relation till det totala antalet tillgodoräknanden för 2018–2021, 17 053, så utgör yrkeserfarenhet bara 0,1 procent.

För Stockholms universitet rörde 110 meriter reell kompetens i form av yrkeserfarenhet av de 823 meriter i kategorin ”annan” för 2018–2021 (13 procent). Det totala antalet tillgodoräknanden för perioden var 28 049 och andelen för reell kompetens blir då 0,4 procent.

Ytterligare en felkälla är att för de lärosäten som har VAL – Vidareutbildning av lärare – är tillgodoräknanden svåra att redovisa på ett rättvisande sätt, och i relation till vanliga tillgodoräknanden mot kurser i övriga utbildningar. Det finns olika sätt att dokumentera resultat av validering av studentens reella kompetens i VAL: ibland som ett tillgodoräknande mot kurs i Ladok, ibland som ett tillgodoräknande av generella högskolepoäng inom ett ämne och ibland genom att studenten får högskolepoäng i en valideringskurs.

⁴ Notera att för KTH och Stockholms universitet så finns det bara uppgifter om hur många meriter i databasen som rörde yrkeserfarenhet. En merit kan vara till grund för flera tillgodoräknanden eller inte till någon, men det normala är att en merit är kopplad till ett tillgodoräknande och endast ett tillgodoräknande.

Diskussion

Detta avsnitt sammanfattar och diskuterar den empiriska undersökningen vi gjort, ger vår bedömning av vilken statistik som för närvarande kan tas fram och ger förslag för hur uppföljningen av lärosätenas bedömningar av reell kompetens kan utvecklas.

Empiriska resultat

Utifrån vår enkät till lärosätena kan vi se att cirka 3 700–4 200 personer ansökt om att få sin reella kompetens bedömd vid ansökan till högskolan per hösttermin och mellan 1 600 och 2 300 per vårtermin. Eftersom en person kan söka till flera lärosäten samtidigt, har vissa räknats dubbelt här.

Majoriteten av lärosätena har svarat att uppgifterna de lämnat in endast är ganska tillförlitliga. Det är även många som inte lämnat in fullständiga uppgifter då de inte har haft tillgång till relevanta underlag. Flera lärosäten hade inte egna uppgifter utan fick ta hjälp från UHR för att få fram statistiken. I dessa fall lär siffrorna de lämnat in vara ungefär samma som de UHR har lämnat direkt.

UHR har tillhandahållit antal ansökningsblanketter som lämnats in per termin. Den siffran är mellan 1 200 och 1 400 per hösttermin, och mellan 600 och 700 per vårtermin. Dessa siffror är med stor sannolikhet i underkant eftersom man kan ansöka om bedömning utan att använda blanketten och vissa lärosäten inte använder NyA.

Siffrorna från lärosätena ger något av ett tak för antalet personer som ansöker, medan UHR:s ger något av ett golv. Det framgår då att mellan 1 200 och 4 000 personer ansökt om att få sin reella kompetens bedömd för behörighet per hösttermin.

Om vi för UHR:s statistik lät antalet som lämnat in blankett och fått ett positivt beslut där tjänsteanteckningen hänvisade till reell kompetens vara golvet, och taket vara alla som lämnat in blankett och fått ett positivt beslut oavsett tjänsteanteckning så har mellan 610 och 1 600 personer fått grundläggande behörighet på basis av sin reella kompetens mellan höstterminen 2018 och vårterminen 2021. Lärosätenas uppgifter på 970 personer ligger inom detta spann.

För särskild behörighet visade uppgifterna från UHR på 1 300 personer. Det ligger nära lärosätenas siffra på 1 100 personer.

Problem med framtagandet av statistik för närvarande

Som vi har sett så finns det fortfarande stora problem med att samla in statistik om lärosätenas bedömning av reell kompetens. Något utvecklat systemstöd finns varken för bedömning av behörighet eller tillgodoräknanden.

Den stora majoriteten svarade att det var mycket svårt att ta fram statistiken och att de behöver ett utvecklat systemstöd. Framst föreslogs vidareutveckling av NyA, men även Valda nämndes.

Statistiken vi fick direkt från UHR har varit enklare att arbeta med och har fördelen att det är klarare hur den har tagits fram. Däremot så kan vissa ansökningar missas, eftersom alla som ansöker om bedömning av reell kompetens inte använder blanketten.

Även när blanketten används så har den vissa brister när det kommer till att ta fram statistik. Eftersom en person kan göra många ansökningar via en och samma blankett, blir det svårt att maskinellt ta reda på hur många utbildningar det gäller.

När det kommer till att ta fram uppgifter om besluten har NyA en beslutskategori för grundläggande behörighet på grundnivå på basis av reell kompetens. Men detta beslut ger studenten grundläggande behörighet på grundnivå för alla lärosäten, och lärosätena är många gånger inte bekväma med att ta beslut för något annat lärosäte. Därför används beslutet nästan aldrig och i stället ges behörighet via undantag.

Som vi såg i UHR:s resultat så är det inte klart hur många undantagsbeslut som har reell kompetens som grund och hur många som har en annan anledning. Det är inte heller alltid klart om en sökande har antagits för att hen blev behörig via sin reella kompetens eller om det skedde av en annan anledning.

Ytterligare en möjlig felkälla, som inte kan lösas lika enkelt med utökat systemstöd, är att vissa lärosäten bedömer behörighet (speciellt grundläggande behörighet på grundnivå) kopplat till den specifika utbildning som den sökande vill gå, medan andra utgår från att behörigheten ska gälla generellt oavsett utbildning.

Möjligen kan flera av dessa problem lösas genom att NyA får ytterligare funktioner för att kategorisera beslut och antagningar. Men det kommer också krävas att lärosätena använder dessa nya funktioner och de funktioner som redan finns. Att hantera bedömningar om reell kompetens i Valda kan också vara en möjlig väg.

För tillgodoräknanden behövs ännu mer systemstöd och samförstånd mellan lärosätena för att effektiv statistikupphämtning ska bli möjlig. Eftersom ansökningar och en stor del av handlägningsprocessen för

tillgodoräknanden många gånger sker via pappersblanketter, saknas möjligheter att ta fram statistik utan manuell genomgång av blanketterna. Inte heller de lärosäten som har börjat digitalisera och centralisera handlägningsprocessen har alltid stöd för att ta fram statistik.

Alla beslutade tillgodoräknanden ska rapporteras i Ladok. Men det finns ingen samsyn hos lärosätena exakt hur det ska klargöras att ett tillgodoräknande grundar sig på reell kompetens, och Ladoks gränssnitt lämnar öppet för att beskriva meriter på många olika sätt.

Förslag

Denna utredning har visat att det finns många felkällor och osäkra uppgifter när det kommer till att genom statistik skapa kunskap om lärosätenas bedömning av reell kompetens och om de individer som fått sin reella kompetens bedömd. Lärosätena har också haft stora svårigheter med att ta fram de uppgifter som efterfrågats.

Utöver problemen med att få fram den statistik som presenteras i denna rapport är det i dag inte möjligt att göra djupare analyser av vilken betydelse det till exempel har för en individ att få sin reella kompetens bedömd och på så sätt bli behörig för högskolestudier. För att kunna följa upp hur reell kompetens relaterar till genomströmning, breddad rekrytering, livslångt lärande och andra politiskt prioriterade områden behöver uppgifter om ansökning, bedömning, antagning och tillgodoräknande kopplat till reell kompetens finnas på individnivå och kunna föras på SCB:s universitets- och högskoleregister.

Vår utredning visar att de förutsättningar för att ta fram statistik, som UKÄ tidigare sagt krävs, fortfarande inte finns på plats: Det finns ingen generell samsyn rörande definitionen av vad som ska bedömas som reell kompetens och IT-systemen där de olika underlagen om reell kompetens registreras ger inte stöd för att ta in de uppgifter som krävs.

Som UHR:s uppföljning av pilotverksamheten för bedömning av reell kompetens visar har lärosätena kommit långt i sitt arbete. Men för att statistiska uppföljningar ska kunna göras, behöver ytterligare utveckling ske. En samsyn kring hur man arbetar med och registrerar bedömningar av reell kompetens behöver etableras, så att det är klart och tydligt vilka ansökningar, bedömningar, antagningar och tillgodoräknanden som gäller reell kompetens. Systemstöd behöver då också utvecklas, så att möjligheten finns för att göra dessa registreringar.

UKÄ anser att arbetet med att skapa samsyn och ta fram systemstöd bör drivas och utvecklas av dem som har bäst insyn i bedömningsprocesserna inom lärosätena, det vill säga av lärosätena själva och UHR som har hand om delar av antagningsprocessen och ansvaret för antagningssystemet NyA. UKÄ bör även delta för att vara ett stöd med att införa till exempel begrepp och definitioner från annan

statistikredovisning i ett eller flera IT-system så att möjligheten att ta ut kvalitetssäkrade uppgifter ur systemen ökar.

Ytterligare ett steg för att förbättra förutsättningarna för att samla in uppgifter om tillgodoräkningen och bidra till kvalitet i uppföljningen är att förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor får tillägget att SCB:s universitets- och högskoleregister ska innehålla ”tillgodoräknad utbildning eller annan tillgodoräknad verksamhet”. Detta skulle också kunna skapa en tydlig grund för dialog mellan de berörda aktörerna. UKÄ har föreslagit detta i en tidigare hemställan.

Om uppföljning även ska ske under tiden ett utvecklingsarbete pågår, bör det inte ske med hjälp av enkäter till lärosätena. Som denna utredning visar är enkäter inte resurseffektiva med tanke på den uppgiftslämnararbörda de skapar för lärosätena kombinerat med den bristande tillförlitlighet som uppgifterna har. Om det finns behov av att kvantitativt följa upp arbetet med reell kompetens innan systemstöd finns på plats, bör det ske med hjälp av uppgifter från NyA via UHR. Dessa uppgifter kommer inte täcka alla bedömningar för behörighet och inga bedömningar som rör tillgodoräkningen, men kan möjligen vara tillräckliga tills ett fullt systemstöd finns.

Om regeringen vill möjliggöra en bättre uppföljning av bedömning av reell kompetens föreslår UKÄ:

- Att universitet och högskolor får i uppdrag att vidareutveckla en samsyn om definitionen av reell kompetens i samråd med relevanta aktörer.
- Att UHR får i uppdrag att utifrån resultatet av ovanstående arbete med samsyn vidareutveckla de systemstöd som behövs för att registrera de underlag som krävs för att statistik ska kunna tas fram. Ett sådant utvecklingsuppdrag bör beakta om ett separat handläggningssystem ska användas eller om det räcker med nya funktioner i antagningssystemet NyA.
- Att utvecklingsarbetena sker i samråd med UKÄ som kan stödja UHR samt universitet och högskolor i arbetet med att införa till exempel begrepp och definitioner från annan statistikredovisning i olika systemstöd.
- Att förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor får tillägget att SCB:s universitets- och högskoleregister ska innehålla ”tillgodoräknad utbildning eller annan tillgodoräknad verksamhet”.
- Att om en kvantitativ uppföljning av universitets och högskolors arbete med reell kompetens behöver ske under tiden UHR samt universitet och högskolor utvecklar systemstöd, bör det ske med hjälp av uppgifter från NyA via UHR.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

